

УДК 378.14:811.111](082)
ББК 74.202:74.268.1Англ:81.2Англ

Рецензент завідувач кафедри германської та романської філології Київського університету імені Бориса Грінченка доктор філологічних наук, професор І. Р. Буніятова.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Гуманітарного Інституту Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 8 від 21 квітня 2015 року)*

Формування середовища навчання англійської мови у вищих навчальних закладах: Матеріали науково-методичного семінару (м. Київ, 27 березня 2015 р.) / відп. ред. Д. В. Ольшанський. – К., 2015. – 139 с.

Збірник містить матеріали доповідей учасників науково-методичного семінару «Формування середовища навчання англійської мови у вищих навчальних закладах», який відбувся в Гуманітарному Інституті Київського університету імені Бориса Грінченка 27 березня 2015 року.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за зміст матеріалів, точність цитувань та наведених фактів.

© Київського університету імені Бориса Грінченка, 2015

ЗМІСТ

Кнодель Л. В.

ІДЕАЛ ПЕДАГОГА В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

7

Ольшанський Д. В.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ІНШОМОВНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ

14

Скуратівська Г. С.

ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛІЙСЬКОГО
ПИСЕМНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО
СПІЛКУВАННЯ

21

Чернігівська Н. С.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ БАГАТОПРОФІЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

29

Солдатова Л. П.

ОПТИМАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ «МОВИ ПЕРВИННОЇ
СОЦІАЛІЗАЦІЇ» ПРИ НАВЧАННІ «МОВИ ВТОРИННОЇ
СОЦІАЛІЗАЦІЇ» У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

36

Громова Н. С.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

42

Поліщук Н. П.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕКСТУАЛЬНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В
КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

50

Сергєєва О. П.

ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК КЛЮЧ ДО РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ЧАС ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

55

Громова Н. М.

кандидат психологічних
наук, доцент кафедри
англійської мови
Гуманітарного
інституту Київського
університету імені
Бориса Грінченка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Вступ. Стрімкий розвиток міжнародних політичних, економічних, культурних та суспільних відносин в нашій державі приводить до виникнення нових кваліфікаційних вимог до сучасних фахівців. Традиційна предметна система навчання, яка передбачає отримання інформації з різних галузей відокремлено одна від одної, довела свою неефективність в умовах потреби у спеціалістах, які здатні застосовувати вміння та досвід не лише у вузькій спеціалізації, а й інтегрувати ідеї з інших галузей знань. Тому, серед тенденцій середини ХХ століття, через виникнення труднощів в окремих сферах знань, які потребували зусиль інших наук або галузей знань, з'явилися нові напрямки, які призвели до руйнування кордонів застосування окремих наук та спричинили появу суміжних, таких, як: психолінгвістика, етнопсихологія, біохімія, лінгвокультурознавство, тощо. Отже, наприкінці ХХ століття можна було спостерігати певні інтеграційні процеси в галузі науки й освіти, коли наука прагнула синтезу та взаємодії знань, а також цілісності наукового пізнання. Як результат, сьогодні навчальні дисципліни інтегруються в єдині курси, блоки та модулі, які спрямовані на досягнення спільної мети та викладаються на єдиних методологічних засадах. Такі якісні зміни в системі освіти викликають низку питань, пов'язаних з психологічною готовністю студентів до сприймання та засвоєння інтегративних курсів навчання.

Метою нашої роботи є виявлення основних психолого-педагогічних особливостей інтегративного навчання іноземної мови.

Основними **завданнями** вважаємо: 1) визначення сутності інтеграції та її місця в освітньому процесі; 2) встановлення взаємозв'язку інтеграції та

професійно-орієнтованого навчання; 3) виявлення особливостей інтегративного навчання іноземної мови.

Оскільки професійна освіта стає предметом інтегративних, міждисциплінарних досліджень, то до кола взаємопов'язаних проблем, які широко обговорюються багатьма дослідниками, входять: інтеграція та її рівні, професійно-орієнтований підхід, зокрема, у навчанні іноземної мови у вищих навчальних закладах, міждисциплінарний підхід до навчання, координація у навчанні, міжпредметні зв'язки, тощо.

Іноземна мова, як навчальна дисципліна, має інтегративний характер і є міждисциплінарною за змістом, тому її навчання повинне бути спрямоване на покращення рівня загальної ерудиції студентів, набуття життєво необхідних навичок для існування у полікультурному середовищі, серед яких одними з найважливіших є іншомовне спілкування у професійному оточенні.

Інтеграція професійних дисциплін у процес навчання іноземної мови сприятиме набуттю студентами важливих кваліфікаційних знань та вмінь, що підвищать їх конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

По-перше, визначимо сутність поняття інтеграції та інтеграції професійних дисциплін зокрема. Термін інтеграція походить від латинського *integratio*, що означає відновлення. Найпоширенішими значеннями терміну виступають такі: об'єднання чого-небудь у єдине ціле, взаємопроникнення, взаємозближення, зв'язаність, узгодженість, утворення взаємозв'язків, тощо. Основними суттєвими характеристиками процесу інтеграції є гармонічне функціонування, цілісність, стабільність, скоординованість між елементами.

За визначенням М. Сердюкової, інтеграція означає процес зближення і зв'язку наук, який діє поряд з процесом диференціації, що уособлює вищу форму втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання [5].

Педагогічна наука сьогодні вважає інтеграцію одним із головних дидактичних принципів, який визначає організацію освітніх систем. Таке її розуміння дозволило науковцям висунути нову освітню парадигму, яка свідчить про перехід від внутрішньопродметної до міжпредметної інтеграції. (Падун Н. О.). За думкою К. Шевчук, інтеграція в освіті виконує такі функції: освітню, виховну, розвивальну, психологічну, методологічну, організаційну, а також має різні форми: предметно-образну, понятійну, світоглядну, діяльнісну, концептуальну [7].

Усі інтеграційні процеси діють згідно з основними законами філософії: 1) закон переходу кількості в якість, тобто в процесі інтегративного навчання виникають якісно нові знання та методи навчання; 2) закон єдності та боротьби протилежностей, а саме взаємодії і боротьби інтеграції та

диференціації; 3) закон заперечення заперечення, тобто поетапне домінування інтеграції або диференціації [2].

Цю думку висловлював також і В. Сидоренко, який проаналізувавши дослідження багатьох відомих вчених-педагогів, стверджував, що інтеграційні процеси стають неминучим явищем у сучасній педагогіці і дидактиці зокрема. Автор зауважував, що ідея синтезу психолого-педагогічних знань є головною умовою формування цілісної теорії навчання та виховання. Він наполягав на важливості введення такої системоутворювальної основи, яка повинна охоплювати в дидактиці три рівні: методологічний – інтеграція законів, закономірностей, принципів розвитку особистості (інтеграція в педагогіці); дидактичний – інтеграція ідей, закономірностей тощо (інтеграція дидактичних теорій); прикладний – інтеграція змісту навчальних дисциплін, методів і способів навчання й виховання [6].

На сьогоднішній день ґрунтовно досліджено питання інтеграції, системності та цілісності в теорії і практиці вищої школи (В. Давидов, І. Лернер, В. Онищук, В. Паламарчук, В. Семиченко, М. Скаткін, В. Сухомлинський, Д. Чернілевський, В. Шатуновський, І. Яковлев), інтеграції та інтегративного підручника (Р. Гуревич, Є. А. Дорофєєва, І. Задорожнюк, І. Козловська, Д. Коломієць, Я. Собко, Ю. Стиркіна, В. Харитонов та ін.), інтеграції фундаментальних та професійно орієнтованих дисциплін (Г. Білецька), інноваційних підходів до вивчення іноземної мови у підготовці фахівців (О. Авксентєєва, О. Акмалдінова, Т. Ваколюк, О. Кузнєцова, О. Пиндик, О. Письменна, О. Плотнікова, О. Полякова, Л. Рабійчук, Т. Труханова, Л. Черноватий, Н. Сасенко); викладання профільних дисциплін іноземними мовами (Г. Козлакова, Т. Шаргун та ін.).

Всебічний аналіз психолого-педагогічних джерел дав можливість визначити, що інтегроване заняття – це заняття, мета якого полягає у розкритті загальних закономірностей, законів, ідей та теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Звідси, інтеграція уособлює не просте поєднання, а взаємопроникнення двох або більше предметів на основі спільного підходу.

Перевагами інтегративного підходу до навчання професійно орієнтованих дисциплін, за твердженням Г. Білецької, можна назвати: 1) цілісне бачення і розгляд об'єктів; 2) системну побудову навчального процесу; 3) систематизацію змісту навчання; 4) наступність на всіх етапах безперервної освіти; 5) взаємний зв'язок теоретичного та практичного навчання; 6) синтез компонентів змісту навчання; 7) ефективне використання міжпредметних зв'язків; 8) формування системи узагальнених знань і способів діяльності [1].

Для розуміння сутності інтегративних процесів варто розрізняти власне інтеграцію і координацію. Власне інтеграція, за думкою деяких дослідників (Р. Гришкова, І. Зверев, П. Кулагін, В. Максимова), є об'єднанням декількох навчальних дисциплін в одну, в якій наукові поняття зв'язані загальним змістом і методами викладання. Інтеграція представляє процес і результат створення нерозривно зв'язаного у навчанні через злиття в одному синтезованому курсі складових різних навчальних предметів. Під час інтеграції відбувається злиття наукових понять і методів викладання різних дисциплін у загальнонаукові поняття й методи пізнання.

В свою чергу, координація уособлює ретельно розроблений взаємозв'язок навчальних дисциплін, що сприяє інтеграції знань. Це узгодження навчальних програм за суміжними предметами з огляду на спільність розуміння досліджуваних понять, явищ, процесів і часу їхнього вивчення.

В методиці викладання іноземних мов питання інтеграції, міжпредметної координації та міждисциплінарного підходу набувають особливої популярності, що свідчить про необхідність перегляду застарілих форм навчання та узгодження навчальних систем згідно з новими освітніми вимогами сьогодення.

Міжпредметна координація передбачає безперервний та багатосторонній зв'язок у навчанні іноземної мови, особливо іноземної мови за професійним спрямуванням, та фахових дисциплін, що зумовлюють вивчення спеціальної лексики, необхідної для іншомовного професійного спілкування, якого мають навчити викладачі на заняттях з іноземної мови.

Таким чином, міжпредметна координація спонукає до співпраці викладачів іноземної мови з викладачами фахових дисциплін щодо уникнення дублювання навчального матеріалу, узгодження навчальних планів, а також розвитку продуктивного мислення студентів та підтримання у них стійкого інтересу до вивчення іноземної мови.

Оскільки сучасних освітніх програмах особливої актуальності набуває професійно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах, то спрямованість на потреби студентів в опануванні іноземної мови виступає необхідною умовою у навчанні їх подальшого орієнтування у потоці інформації за обраною спеціальністю. Більшість дослідників з проблеми професійно-орієнтованого навчання іноземних мов погоджуються з тим, що іноземні мови виступають додатковим джерелом знань та досвіду, яке повинне підкріплювати знання студентів, набуті під час вивчення основних професійних дисциплін.

Професійно-орієнтована іншомовна компетентність студентів як результат навчання іноземної мови професійного спрямування передбачає не лише опанування лінгвістичної складової, а й тематичної, соціолінгвістичної та соціокультурної компетентностей.

Професійно-орієнтоване навчання характеризується низкою особливостей. По-перше, процес засвоєння іноземної мови відбувається після того, як людина опанувала рідну мову, тому велику роль відіграють особливості пам'яті, мислення, уваги, а також процеси інтерференції або фасилітації через вплив рідної мови на іноземну, тощо.

По-друге, іноземна мова виступає одночасно і метою, і засобом навчання. Спочатку студенти мають на меті вивчити окремі терміни та словосполучення іноземною мовою, а потім використовують їх як засоби для виконання складніших мовних дій.

По-третє, необхідно враховувати те, що іноземна мова не є знанням про навколишню дійсність, вона лише виступає засобом формування та відображення думок про цю дійсність.

Наступна особливість полягає у тісному взаємозв'язку іноземної мови з історією та культурою народу, мова якого вивчається.

Наявність у студентів теоретичних професійних знань дозволяє викладачам використовувати відповідний навчальний матеріал професійного наповнення, створювати актуальні професійні ситуації для розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів. Серед основних методів навчання іноземної мови за професійним спрямування найчастіше використовують метод дискусії, який вимагає фонових професійних знань студентів, проблемні лекції, ділові ігри, семінари, круглі столи, аналіз виробничих та управлінських ситуацій, тощо.

Поява у методиці викладання іноземних мов терміну «міждисциплінарний підхід» свідчить про реалізацію ідеї комплексного навчання. Такий вид навчання існує у різних формах (багатодисциплінарна, міждисциплінарна, транс-дисциплінарна та крос-дисциплінарна), але основною спільною рисою є взаємодія дисциплін у вищому навчальному закладі з метою оптимізації засвоєння матеріалу студентами та поліпшення їх професійної підготовки та підготовки до спілкування іноземною мовою у професійній галузі. Ефективна модель міждисциплінарного навчання забезпечує таке вивчення дисциплін, яке є неперервним та узгодженим у часі, передбачає єдність в інтерпретації понять, систематизацію знань спільно з іншими дисциплінами, врахування вимог та завдань декількох дисциплін, які вивчаються одночасно, не порушуючи їх логіки.

Одним з прибічників міждисциплінарного підходу є Дж. Бін, який розробив різні міждисциплінарні техніки та обґрунтував необхідність інтеграції навчальних планів і програм. Основними елементами такого підходу дослідник називає інтеграцію досвіду, соціальну інтеграцію, інтеграцію знань, інтеграцію дизайну навчальних програм [8].

Ідею міждисциплінарного навчання підтримував також і Г. Якобс, який метою такого підходу вважав надання учням більш стимулюючого і менш фрагментарного досвіду [9].

Професійне спрямування у навчанні іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах має певні особливості. По-перше, головною метою такого навчання є формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції – вміння спілкуватись в усній та писемній формі в межах професійної тематики, враховуючи міжкультурні розбіжності народу, мова якого вивчається. По-друге, необхідна чітка координація робочих планів з іноземної мови та профільюючих дисциплін, яка передбачає прослуховування студентами курсу базових профільних дисциплін до того, як вони розпочнуть розглядати цей матеріал іноземною мовою.

Однією з важливих умов ефективної інтеграції профільюючих дисциплін є розумна організація навчального плану так, щоб не порушувати послідовність у викладенні дисциплін, які взаємодоповнюватимуть одна одну. Знання основних профільюючих дисциплін та їх розподіл по курсах допоможуть створити ефективний курс іноземної мови професійного спрямування з відповідним змістом навчання. Отже, іноземна мова як дисципліна повинна розташовуватись між теоретичними та прикладними професійними дисциплінами.

Питання визначення іноземної мови професійного спрямування викликало появу декількох назв спеціальних дисциплін, ідентичних за змістом: «іноземна мова професійного спрямування», «іноземна мова за професійним спрямуванням», «фахова іноземна мова», «мова для спеціальних цілей» тощо. В роботах деяких дослідників з'являється термін «підмова спеціальності» (О.Б.Тарнопольський), який означає специфічну мову окремої спеціальності, яка використовується в текстах однієї тематики, або спеціалістами одного профілю. Виникнення такої підмови зумовлене наявністю різних лексичних, фонетичних та орфографічних варіантів використання мови залежно від стилю мовлення. Таким чином, підмова спеціальності через присутність в ній специфічних термінів є зрозумілою лише для окремих спеціалістів та позбавлена засобів виразності, прийнятих у загальнолітературній мові.

У навчанні іноземної мови професійного спрямування в умовах відсутності іншомовного оточення найефективнішим методом виявляється читання. При цьому, як вважає більшість дослідників проблеми читання, важливо використовувати автентичні спеціалізовані тексти навіть на початкових курсах (Г.В. Барабанова, Благодарна, Г. Кравчук).

Критеріями відбору текстів для читання Г. Кравчук вважає: 1) предметно-наукову спрямованість інформації тексту, що відображає майбутні сфери діяльності, ситуації ділового та професійного спілкування, професійну тематику. До того ж, текст повинен мати художню, культурну цінність та обиратись з перевірених джерел; 2) інформативність, тобто предметну змістовність тексту (дані щодо фактів, людей, подій), наявність мовної, змістовної, смислової, соціокультурної складових; 3) однорідність тематики, що дозволяє об'єднувати теми в окремі групи; 4) співвіднесеність тематики текстів з темами фахових занять; 5) наявність новизни або естетичної та емоційної цінності; 6) автентичність [3].

Отже, навчання професійній іноземній мові неможливе без набуття студентом достатнього рівня спеціальних фахових знань для того, щоб під час читання автентичних професійних текстів він зміг чітко диференціювати окремі поняття та терміни. Професійно-орієнтоване читання підвищує інтерес студентів до вивчення іноземної мови, сприяє отриманню додаткових знань з профільних дисциплін, є шляхом використання набутих знань у професійній діяльності.

Висновки. Таким чином, інтеграція навчальних дисциплін є узгодженням змісту, програмного і методичного забезпечення з метою створення оптимального середовища для формування пізнавальної самостійності студентів. Інтеграційний підхід створює умови для розвитку критичного мислення студентів, що є необхідною вимогою сьогодення. Інтегроване навчання вважається ефективнішим за традиційне, оскільки матеріал доповнюється та повторюється іншими напрямками, сприяє виробленню системи знань, формує здатність до переносу знань в інші галузі, сприяє формуванню наукового світогляду. На практиці реалізація інтегрованого навчання відбувається у вигляді інтегрованих лекцій, семінарів, спецкурсів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецька Г. А. Педагогічні умови інтеграції фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці екологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Г. А. Білецька. – Вінниця, 2004. – 20 с.

2. Козловська І. Філософсько-методичні аспекти інтеграції знань у змісті сучасної освіти / І. Козловська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – № 3. – С. 21-27.
3. Кравчук Г.В. Методика навчання студентів технічних спеціальностей професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення на основі текстів науково-технічної реклами [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Кравчук Ганна Валеріївна ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2010. – 23 с.
4. Падун Н.О. Особливості форм інтегрованого навчання у сучасній школі/ Н.О. Падун, Н.Й. Андріїв // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – №1. – С.79-82.
5. Сердюкова М. С. Интеграция учебных занятий в начальной школе / М. С. Сердюкова // Начальная школа. – 1994. – № 11. – С. 45-49.
6. Сидоренко В. К. Інтеграція трудового навчання і креслення (дидактичний аспект) / В. К. Сидоренко ; за ред. Д. О. Тхоржевського. – К. : УДПУ, 1995. – 142 с.
7. Шевчук К. Інтегрований підхід до навчання: ретроспективний аналіз / К. Шевчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія. – 2007. – №20. – С. 50-55.
8. Beane, James A. Curriculum Integration. Teachers College Press, New York. [online]. – Available from: <http://www.ncsu.edu/chass/extension/ci/beaneonci.html> (in English)
9. Jacobs, H. H. (1994). Integrating the Curriculum. Salt Lake City, UT: The Video Journal of Education. [Online]. — Available from : <http://olc.spsd.sk.ca/DE/PD/instr/strats/interdis/>. (in English)